

Из сборника „Таралежите излизат през нощта“, тазгодишен носител на Националната литературна награда на името на Йордан Радичков

Боровинкова сватба

Тука на боровинките им казваме боривинки. Така ги наричаха бабите ни, така ги знаят и малките деца. Боривинки, защото се борим за тях. Има години, когато храстите са голи и всяко откъснато плодче е благословия. Борим се кой ще мине пръв през поляните, борим се да напълним кошниците, борим се да излязат много буркани от тавите със сладкото. Борим се да ги продадем всичките после.

С парите от боривинките стягаме чеизите. Няма да видиш мъж да бере боровинки. Все жени сме, все женски майки. Мъжкото чедо чеиз не му трябва – на синовете ще вземем къщи, пък снахите ще си донесат чеиза.

Една дъщеря имам. Не иска да се жени, иска да учи за медицинска сестра. Баща ѝ дума не дава да се чуе за учене. Понякога я вземам с мен при боривинките. Тя къса за учене, аз късам за чеиз. Прибираме се с две пълни кошници, тя си записва в една тетрадка. Всичко става тайно от мъжа ми. Колко сме набрали, колко буркани сме продали, само ние си знаем. Има дни – в нейната кошница няма нищо, а моята се напълва бързо. Гледам я как ходи тъжно между дърветата, умислила се е, не вижда боривинките. Разсейвам я като ѝ разказвам за моята боровинкова сватба.

Хората празнуват сребърни сватби, златни сватби. И ние ги празнуваме, но преди тях винаги е боровинковата. Тъй казваме на събрания чеиз. Един чеиз може да се събере набързо, ако си богат. А може и години да се трупа. Мен ако питаш на бедните чеизът е най-сладък, боровинков е. Гледаш посуда и чаршафи, възглавници и терлици, ама е цяла история, от дебела книга история. Ето, аз като се прибирам вкъщи, измивам си ръцете и ги бърша в една синя кърпа. Имам още десет такива кърпи, все сини. Те са ми от боровинките на мама. С парите от четири бурканчета ми ги купи, тогава и две забрадки ми купи, от скъпите, от копринените. Колкото пъти си мия ръцете, все за онова лято се сещам. Била съм за първи клас тогава. Мама ходеше и на тютюна сутрин, мен ме оставаше да спя в каруцата, връзваше кучето до нас, да ме пази в тъмното. После се прибирахме да готви, нахранваше ме, приспиваше ме и тичаше да бере боровинки. Понякога и аз ходех с нея.

Един ден двете бяхме напълнили кошниците догоре. Тогава не съм мислила за чеиз, за сватби. С парите от боровинките чаках да ми купят кукла.

Обяснявах каква коса да има куклата ми, каква рокля. Спомням си, че този разговор остана недовършен. Както описвах обувките на куклата, изведнъж се появи един мъж и запуши на мама устата, беше много страшен човек. Попита мама какво избира – себе си или мен, а тя успя да ми каже да бягам. Бягах и плачех, не разбирах мама защо избира себе си и гони мен. Беше ми страшно да тичам сама. От тичането съм разсипала боровинките, паднала ми забрадчицата. По-късно мама се върна. В кошницата ѝ стоеше само един камък. Избърса ми сълзите и ме пита дали съм казала на някого за онзи мъж в гората, закле ме да не казвам на никого какво се е случило. Той искал да ни вземе боровинките, затова ми наредила да тичам, да спася поне моята кошница. Не ми се скара, че съм ги разсипала. Прегърна ме и ми направи дървена кукла. Ама не кукла като кукла, като ѝ махнеш забрадката и прилича на вилица, с остри зъби. Истинско оръжие. Да я нося навсякъде и особено когато ходим за боривинки, така ми каза мама. Ако някой иска да ми вземе кошничката, да му забия куклата в лицето и да бягам.

Като пораснах вече помня, че жените рядко ходехме сами в гората. Събирахме се на групички и въпреки това боривинките стигаха за всички. В пазвите ни имаше нож, ей тъй, ако се наложи да се браним. Но колкото пъти си измия ръцете и посегна към синята кърпа, все ми е пред очите мама – хем много изплашена, ама и много ербап. Тука всяка майка нещо е преживяла, докато е пълнела кошниците с боривинки, докато е затваряла бурканите със сладко, докато е купувала чеиз за дъщеря си. Боровинкова кръв трудно се изпира от дрехите, знаеш. И от спомените трудно излиза. Затуй казваме боровинкова сватба. Жениш се първо за майка си, за кръвта си, за размяната дето е направена – тя си е дала времето да откупи твоего, да си имаш нареден дом и всяка вещь да е платена с много боровинки.

Ако продам и десетте буркана днес, ще купя на дъщеря си чаршафи, от хубавите, горен и голем кат. Като си легне, като се завие, да забрави трудното и все към хубавото да гледа. И аз искам да се изучи за медицинска сестра, пък чеизът нека си чака. От боровинковата сватба никоя жена не е избягала. Случва се постоянно, днеска у нас, утре у вас. Деца имаш ли? Дај боже да ги ожениш! И на внучки чеиз да редиш. Шестнайсет лева общо за двата буркана. ♦

Йорданка Белева е родена през 1977 г. Завършва „Българска филология“. Доктор по книгознание и библиотекознание. Носител е на първи награди за поезия и проза. Автор е на стихосбирките „Пеньоари и ладии“, „Й“ и „Пропуснатият момент“, на книгата за деца „Баба Дрямка“, както и на сборниците с кратки разкази „Надморската височина на любовта“, „Ключове“, „Кедер“ и „Таралежите излизат през нощта“.

Внукът на човекоядката

Доиде в средата на учебната година и веднага разбрахме, че е най-красивото момче в училище. Влезе в клас с футболна топка в ръка и я запрати към сърцата ни. Стреля точно, бяхме неговни. Принадлежаха му невинно и доброволно. По-късно невинността и доброто щяха да изчезнат. Новият ни съученик също.

В началото много му се радвахме. Преследвахме неуморно тази радост. Той дори се казваше Радостин и изговаряхме името му нацяло, как да съкратиш радостта го Тино или Радо? Несъкратени, широки безгрижни дни. Това момче ни очароваше гетайлно – имаше някаква лекота и въздух във всяко негово преместване, беше щедър в движенията си – свиреше на китара, рисуваше талантливо, отбелязваше ефектни голове. Обикнахме го така, както се обича щастие. Понеже тогава имахме само едно определение за щастие – лятна ваканция, Радостин беше за нас вечно пладне от вечно лято.

Обаче вечността се изчерпа.

Започнахме да се караме за кого да бъде, кой има повече право на собственост, по-голям дял от приятелството му, не приемахме да е за всички, искахме един господар на тази красота и господарят беше във всеки от нас. Когато се изморихме да се разкъсваме помежду си, започнахме да късаме от Радостин.

Беше в деня, в който някой каза, че баба му е човекоядка. Помня нарастващото облекчение – значи и той не е съвършен! Помня бързината, с която това облекчение се превърна в омраза, и вече знаех – Радостин няма да оцелее. Знаците на приближаващата мъст бяха навсякъде: седеше сам на чина, момчетата не го включваха нито в тренировките, нито в мачовете, момичетата го изключиха от погледите си.

После мъчаливите наказания не ни стигаха, искахме кръв.

Някой предложи да го накараме да яде сурово месо. Тези, които се въодушевиха, бяха по-сурови и кървави от месото. Оградиха Радостин плътно, извиняваха му се, че не могат да го почерпят с човешко месо, а предлагат само гълъб, прясно убит с прашка. После спряха да се извиняват.

Никога няма да забравя ръцете му. Не се отбраниваше с тях, а се прегърбваше. Спускаше се надолу и надолу, като при кацане. Приличаше на птица, с внезапно парализирани крила. После на птичка, повръщаща птичка...

Съвсем очаквано, скоро Радостин изчезна. Дълго време гумата за това, което настъпи с неговото отсъствие, беше една – безкръвност. Тренивахме единствено от кратки тревоги – представяхме си как баба му идва в училище, грозна и страшна, как се развиква и как ни наказват.

Постепенно тревогата ни беше само една – ами ако баба му го е изяла? И вече искахме да е жив, да се върне, обещавахме си, че няма да го измъчваме. Щяхме да му простим, че е различен, че е красив, че е талантлив. Че е добър. Да му простим, че ни е простил. Вероятно щяхме да го обикнем повече от преди. За да си го разделяме повече от преди. Не знам.

След време разбрахме истината за баба му – през войната, докато гладували дни наред, някакви хора уговявали прасетата си с човешки трупове. Едно такова прасе попаднало в дома им точно, когато си мислели, че умират от глад. После и войната, и гладът свършили. Бабата на Радостин оцеляла с преглътнатата погнуса и непреглътнати слухове – човекоядката.

Тя доиде в средата на учебната година. Нямахме крив нос, нито гърбица, не беше едра и страшна, не съскаше, не крещеше, нямаше орлови нокти, нито брадавица на лицето. Дребна, светла и красива. Като Радостин.

Поздравих учителката и застана пред целия клас.

Излядохте ми детето. Това каза човекоядката, и излезе. ♦